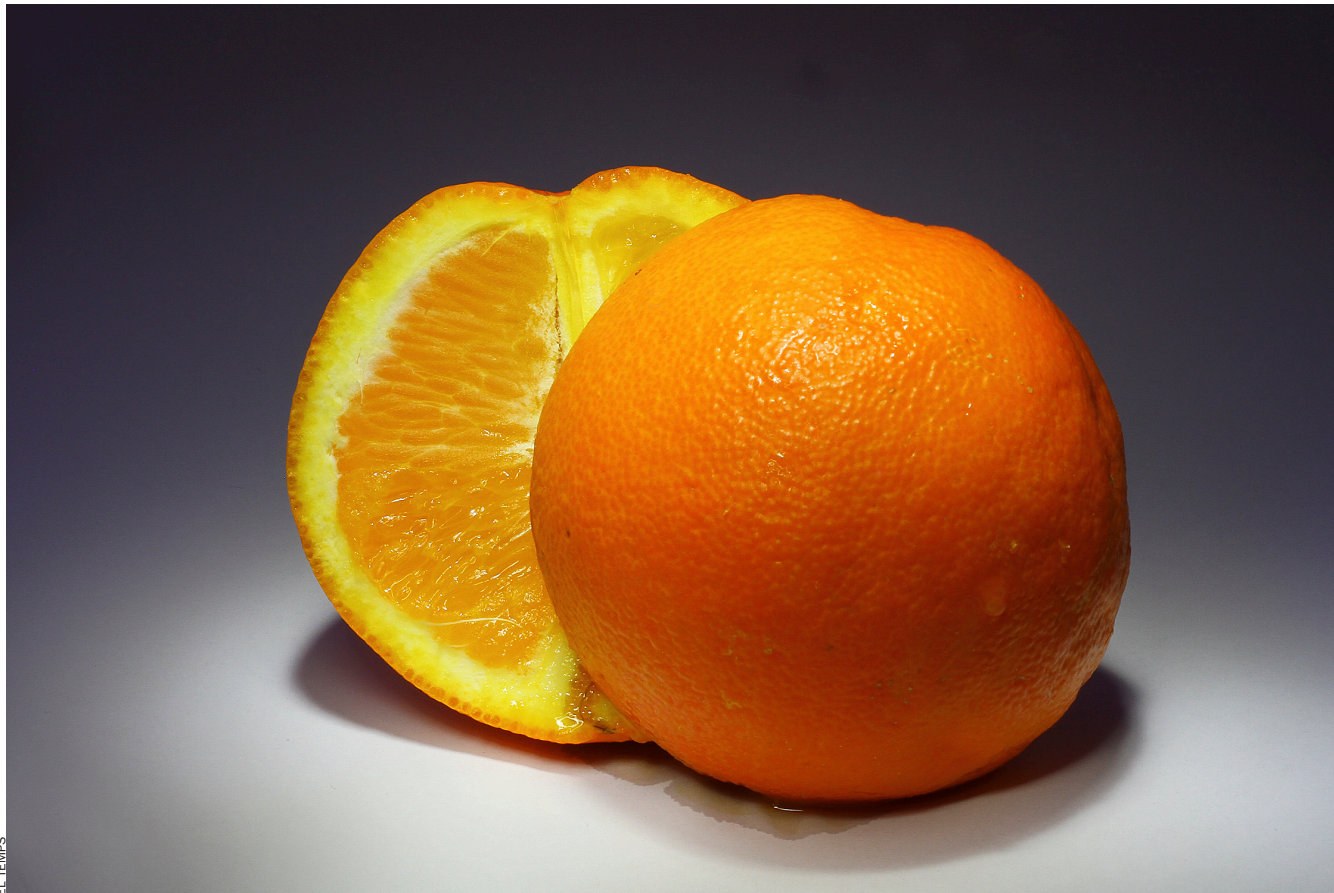

Jubilar la taronja

Els cítrics continuen sent el cultiu majoritari al País Valencià. La campanya passada se n'hi conrearen més de tres milions de tones.

Toni de l'Hostal és un d'aquells cantants valencians que han fet de la irreverència, l'enginy i la reinterpretació dels elements folklòrics la matèria per a construir les seues obres líriques. Una de les últimes peces que ha eixit de la ment provocadora de Toni és "Haurem de tornar a la morera". La lletra no dirà res a qui no conega la idiosincràsia de la seua comarca, la Ribera Alta, però segur que tocarà la fibra de qui estiga habituat a conviure amb l'olor de la tarongina. Perquè del que realment parla Toni de l'Hostal en "Haurem de tornar a la morera" és d'un fenomen que a la comarca de la Ribera i a tot el País Valencià avança inexorable: la substitució dels cítrics per altres cultius alternatius ("fruita estrangera", en diu el cantautor), molts dels quals són aliens a la tradició agrícola valenciana.

Entre 1999 i 2011, el preu que rebia l'agricultor per la clementina i la taronja va caure d'un 25 i un 11% respectivament, mentre els costos de producció van créixer d'un 44%. Conrear cítrics, diuen els professionals del camp, és la ruïna. I per això cada volta més agricultors arrenquen els tarongers i opten per cultius alternatius com la magrana, el caqui, l'alvocat, la xirimoia o el kiwi.

D'un temps ençà, caquis, xirimoies, magranes, alvocats, mangos i fins tot kiwis s'obrin pas entre taronges, mandarines i llimes. A hores d'ara seria exagerat afirmar que aquestes incor-

poracions fan perillar la supremacia citrícola (continua sent, amb molta diferència, un cultiu majoritari), però diversos indicadors apunten que el País Valencià camina cap a una progressiva

reconversió agrícola. La caiguda del preu que rep el productor per quilo venut; la incorporació de competidors en condicions avantatjoses en un mercat global; la consolidació d'una cadena de distribució que concentra els beneficis en els distribuïdors mentre margina el productor; els increments de les despeses de producció derivats d'una normativa fitosanitària com més va més estricta, expliquen que cada volta n'hi haja més de citricultors que opten per aventurar-se cap a productes alternatius. El de la taronja, diu a EL TEMPS Toni de l'Hostal, que és nét de llauradors, "és un món en decadència. Els agricultors cobren una misèria, la cadena de distribució està controlada per una màfia i cada volta es veuen més camps perduts". I sentència: "A la taronja li queden dos tallades de cabell".

Toni confessa que mai no ha anat a collir però segurament l'afirmació anterior la subscriurien la majoria dels qui viuen el dia a dia del camp. La taronja, amb la qual molts atresoraren bones fortunes els anys setanta i vuitanta, ha esdevingut un conreu calamitos per als petits agricultors. Segons dades de la Unió de Llauradors i Ramaders, en el període de 1999 a 2011 el preu que rep l'agricultor per quilo venut va caure d'un 25% en el cas de la clementina i d'un 11% en el cas de la taronja. Alhora els costos de producció van incrementar-se d'un 44%. Durant la passada campanya, el quilo de clemenules (la varietat de mandarina que més abunda) es va pagar al llaurador a 21 cèntims el quilo, mentre que la navelina se situà en els 13 cèntims. "La caiguda de la rendibilitat ha estat constant. Qui planta avui taronges o mandarines guanya un 70% menys que abans – explica Ferran Gregori, que és tècnic de la Unió de Llauradors-. Aquesta devaluació ha creat el caldo de cultiu perquè hi haja una consciència col·lectiva del fet que cal canviar de cultius". De fet, tant la Unió de Llauradors com l'Associació Valenciana d'Agricultors (AVA-Asaja) fa mesos que organitzen conferències i jornades informatives per tal d'assessorar els seus associats. "Hi ha molt d'interès per buscar-se alternatives", expliquen des d'AVA-Asaja.

Kiwi, una polèmica molt peluda

Com tantes altres coses que vénen de la Xina, també el kiwi resulta controvertit. L'*Actinidia chinensis*, que així es diu, és una de tantes fruites que han començat a fer-se populars entre els agricultors autòctons. Segons les dades del Ministeri d'Agricultura, el 2012 s'han passat de 119 a 185 hectàrees conreades, cosa que suposa un increment del 55%. L'alta rendibilitat que se n'obté ha estat el reclam que ha dut molts agricultors a fixar-se en un cultiu que vol molta humitat i que, a l'Estat espanyol, només es conrea a Astúries, País Basc i Galícia. "S'està venent molt de fum" respecte del kiwi, es lamenta Ferran Gregori, de la Unió de Llauradors. "Des del punt de vista agronòmic, és possible plantar-ne, però la rendibilitat econòmica no és gens clara". Segons les dades d'aquesta associació, les peculiaritats d'aquesta fruita, que requereix els sistemes de degoteig i aspersió, fan que necessite una inversió inicial de 36.000 euros per hectàrea (és a dir, 3.000 euros per fanecada). El mango o la xirimoià, per donar dos exemples, requereixen 6.547 i 2.096 euros respectivament. A més, sosté la Unió de Llauradors, mentre que la majoria de cultius alternatius comencen a produir a partir del tercer any i arriben a la plena producció a partir del sisè, el kiwi necessita 10 anys. Tot plegat provoca, segons Ferran Gregori, que l'agricultor haja d'esperar 20 anys abans de recuperar la inversió inicial feta en una plantació de kiwi.

L'esperança terrenal. José Vicente Romero és un dels molts professionals que s'hi ha interessat. Casat i amb dos fills, tècnic elèctric industrial i delineant, treballava fins fa fos anys a Celestica (l'antiga IBM), que està al seu poble, la Pobra de Vallbona. Una "reestructuració interna" el va deixar al carrer quan comptava 43 anys. Durant uns mesos va buscar treball en el seu camp, però com que no trobava forat va rumiar-se l'opció agrícola. Al capdavant, havia ajudat son pare durant molts anys i coneixia a bastament tot allò que és relatiu a la terra. El seu progenitor li va cedir tres hectàrees de cítrics i n'hi sumà dues més d'un familiar que no podia treballar-les. L'any passat va arrencar una hectàrea de cítrics i hi va plantar caqui; enguany n'ha eliminat una altra i la setmana vinent té previst substituir-la per magrana. "La navelina deixa unes rendibilitats que són misèria", assegura. "He plantat caqui i magrana perquè són dos cultius que deixen diners i perquè, a més, per calendari, se'n pot combinar la recol·lecció amb el cítric", explica.

Com Romero, molts altres han optat per provar sort amb cultius alternatius a la taronja. El fenomen no és nou –de fet, a la Ribera fa més d'una dècada que el cultiu del caqui avança– però ha agafat una especial embranzida en les últimes campanyes. En temps de crisi, molts dels qui abans haurien donat l'esquena a l'agricultura, veuen la terra com un mitjà de vida plausible. De fet, en les reunions que sol organitzar la Unió de Llauradors es poden veure bona cosa de pares amb els seus fills que, en altres temps, haurien buscat feina de paleta o guixaire. Ara bé, posats a aplicar-se en l'art del cavalló i l'esporga, millor fer-ho en cultius que no siguin ruïnosa. Als vivers del País Valencià fa un parell d'anys que estan desbordats per la demanda de plantons.

Segons la Unió de Llauradors, el 2011 es van abandonar 2.400 explotacions cítriques que ocupaven 13.000 hectàrees

José Vicente Romero, natural de la Pobla de Vallbona, en un camp de caquis.

Vitamines contra el desànim

Que la taronja ha perdut la brillantor és una realitat que pot constatar qual-sevol que recórrega el País Valencià. En l'última dècada, a la catifa verda que en altres temps s'estenia de nord a sud del país hi han anat eixint clapes marrons. La pèrdua de rendibilitat i l'especulació urbanística han provocat un abandonament massiu de terres, especialment cítricoles.

Amb tot, el País Valencià continua sent un dels magatzems cítricoles més importants del món. Tot i que Andalusia i Catalunya s'han incorporat amb força a la producció de cítrics, el País Valencià continua sent el principal productor de l'estat, amb un poc més de tres milions de tones la campanya passada, cosa que representa el 60% del total cultivat a l'estat. En l'actualitat, el País Valencià és el cinquè productor mundial de cítrics, per darrere de la Xina, Brasil, Estats Units i Mèxic. De fet, l'agroalimentari continua sent el principal sector exportador valencià, gràcies sobretot a la taronja. Entre els mesos de gener i octubre de 2012 van eixir cap a l'estranger cítrics per valor de 1.352 milions d'euros.

És per la magnitud d'aquestes xifres que Ferran Gregori, tècnic de la Unió de Llauradors, anima a no desprestigiar aquest sector. El problema, diu, no és la taronja, sinó els canals de comercialització que han condemnat els agricultors a quedar-se amb les molles. "A hores d'ara qui domina és la distribució. Cal que els productors ens reunim, arribem a consensos entre nosaltres i canviem aquestes relacions de força".

Les estadístiques del Ministeri d'Agricultura permeten quantificar la magnitud d'aquesta transformació. L'alvocat, de què l'any 2007 n'hi havia plantades 68 hectàrees, en comptabilitzava ja 153 a finals de 2012. En el mateix període el kiwi ha passat de les 20 a les 184 hectàrees, mentre que la magrana –un cultiu amb tradició al Baix Vinalopó– s'ha expandit pel territori i ha passat de 2.140 hectàrees a 3.053 en cinc anys. L'increment més espectacular és, però, el del caqui. La introducció de la varietat persimon –menys astringent i més senzilla de comercialitzar perquè és més dura– n'ha fet ascendir una producció que abans només tenia certa tradició a la Ribera. De les 3.298 hectàrees de superfície de 2007 s'ha passat a les 7.995 de l'any passat, un increment que s'explica sobretot si tenim en compte que, aquesta campanya, la rendibilitat del caqui ha triplicat la de la taronja. Les xifres de superfícies estan sideralment lluny de les dels cítrics (160.000 hectàrees de mandarines i taronges, l'any 2012)

Alternatives als cítrics

Font: Unió de Llauradors

però mentre la superfície d'aquests minva, la dels altres cultius augmenta. Només l'any 2011, segons dades de la Unió de Llauradors, es van abandonar 2.400 explotacions cítriques que ocupaven 13.000 hectàrees.

Fruita per avui, fam per demà.

“Els cultius alternatius no són una panacea, ni són la salvació, però ara per ara són una alternativa que cal tindre en compte”, expliquen des d'AVA-Asaja. Assistim, doncs, a la reconversió del camp valencià? “Parlar de reconversió potser seria anar una mica massa lluny –apunten des d'aquesta associació–. En tot cas, assistim a una diversificació, que és adequada i necessària”. El procés que s'està donant és just l'invers al que va succeir a la dècada dels setanta. Aleshores, agricultors i grans capitals van convertir centenars d'hectàrees per destinar-les al cítric, un cultiu que en el context del desenvolupament i d'una economia cada volta més oberta deixava rendiments molt alts. Fou l'època daurada de la taronja, l'etapa en què es va fonamentar el mite del *Levante feliz* i taronger. Com apunta una persona que coneix bé l'evolució del camp

valencià, “aleshores, molts s'abocaren al cítric perquè s'hi feien molts diners. Ara és tot just al contrari: és una mena de cames ajudeu-me, una cerca d'alternatives a la desesperada, per una qüestió de simple supervivència”.

Amb tot, des de la Unió de Llauradors no s'estan d'advertir dels riscos que es poden derivar del fet d'abocar-se cap a nous cultius sense cap planificació prèvia. “Tenim la sort de viure en una terra on ix tot. Però cal distingir entre la viabilitat agronòmica i la viabilitat econòmica –explica Ferran Gregori, tècnic de la Unió–. La desesperació està portant molts agricultors a llançar-se a l'aventura sense pensar-s'ho bé”. La

AVA-Asaja: “Parlar de reconversió és anar massa lluny. En tot cas, assistim a una diversificació de cultius”

magrana, per exemple, té un preu en origen –quantitat que es liquida a l'agricultor– de 64 cèntims per quilo, quasi el triple que la taronja. Què passarà si, a la vista d'aquesta alta rendibilitat, el mercat s'inunda d'ací a tres anys de magranes i l'excés d'oferta, com és previsible, fa abaixar els preus? Els estudis de la Unió de Llauradors apunten al fet que, per sota dels 36 cèntims, cultivar magrana no és rendible.

“Correm el perill d'enlluernar-nos amb els preus que s'estan pagant ara i acabar cometent els mateixos errors que en el passat vam cometre amb algunes varietats cítriques. S'ha de pensar a llarg termini”, adverteix Gregori. En aquest sentit, tant des de la Unió de Llauradors com des d'AVA-Asaja apunten a la conveniència que es regule d'alguna manera aquesta diversificació. “No es tracta d'anar cap a una economia intervinguda per l'administració –diuen des d'AVA-Asaja–, però tampoc no pot ser que ací regne l'anarquia i d'ací a uns anys estiguem lamentant-nos per les oportunitats perdudes”. Qui sap, si en aquest cas, no acabarem retornant a les moreres, com predica Toni de l'Hostal.

Violeta Tena